

KLIIMAMINISTEERIUM

Majandus- ja
Kommunikatsiooniministeerium

Teie 27.01.2025 nr 13-3/165-2

Meie 14.03.2025 nr 7-15/25/400-10

Arvamus riigi eriplaneeringu algatamise taotluse kohta

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM) teavitas Kliimaministeeriumit, et Fermi Energia AS esitas 14.01.2025 taotluse algatada riigi eriplaneering (REP) 600 MW elektrilise võimsusega tuumaelektrijaama rajamiseks (edaspidi *taotlus*). Eesmärk on koostada REP, et valida asukoht ning kavandada Eestisse väikese moodulreaktori tehnoloogial põhinev tuumaelektrijaam nimivõimsusega 600 MW, mis koosneb kahest tuumareaktorist (2x300 MW).

MKM esitas taotluse kohta küsimused, millele palutakse vastuseid Kliimaministeeriumi ning valitsemisala asutuste pädevusvaldkonnast lähtuvalt. Küsitav teave on vajalik REP-i algatamise või algatamata jätmise üle otsustamiseks. Kliimaministeerium edastas MKM-i 27.01.2025 kirja nr 13-3/165-2 infoks järgmistele eeldatavalt puudutatud ning huvitatud haldusala asutustele ja ühingutele: AS ALARA, Eesti Geoloogiateenistus, Elering AS, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur, Maailma Energeetikanõukogu Eesti Rahvuskomitee MTÜ, Riigimetsa Majandamise Keskus, Transpordiamet. Samuti oli asutustel ja ühendustel võimalik esitada Kliimaministeeriumile arvamus MKM-i kirjas toodud küsimustele või markeerida küsimuste kontekstis tähelepanu vajavad olulised asjaolud. Arvamused laekusid Keskkonnaagentuurilt, Keskkonnaametilt, Transpordiametilt ja Elering AS-ilt ning need on lisatud käesolevale kirjale. Lisaks edastasid Eesti Geoloogiateenistus ja Keskkonnaamet kirjad, mis on tunnistatud asutusesiseseks kasutamiseks (vastavalt avaliku teabe seaduse § 35 lõike 1 punktide 17 ja 8 alusel) ning need edastatakse MKM-ile eraldi kirjadega. Võimalike täiendavate küsimuste korral soovitame võtta ühendust vastavate haldusala arvamuse koostanud kontaktidega.

Järgnevalt on esitatud Kliimaministeeriumi ja haldusala seisukohad (lisas) MKM-i kirjas toodud küsimustele.

Riigi eriplaneeringu objekt

MKM palus Kliimaministeeriumi arvamust, kas taotluses kirjeldatud tuumaelektrijaama asukoha valiku või toimimise vastu esineb suur riiklik või rahvusvaheline huvi.

Kliimaministeerium on seisukohal, et kavandatav tegevus on väga mastaapne projekt, mille puhul on tuvastatav suur riiklik ja rahvusvaheline huvi.

Tuumaenergia võimaliku kasutuselevõtu analüüsimiseks kutsuti Vabariigi Valitsuse kabinetinõupidamise 5. novembri 2020. a. otsusega kokku riiklik tuumaenergia töörühm (TET), tuumaenergia kasutuselevõttu arutati olulise tähtsusega riikliku küsimusena (OTRK „Tuumaenergia kasutuselevõtmise vajadus ja võimalused Eestis“) 18. aprilli 2024. a. täiskogu istungil ning Riigikogu võttis TET lõpparuandele tuginedes 12. juunil 2024. a. vastu otsuse „Tuumaenergia Eestis kasutuselevõtu toetamine“. TET lõpparuande kohaselt toetaks tuumaenergia kasutuselevõtt 2050. a kliimaeesmärkide täitmise ja varustuskindluse tagamise eesmärgi ning pakuks stabiilset elektritootmist. Juhitava tootmisvõimsuse vajadus koosneb nii kiirelt (st sekundite kuni minutitega) reageerivast sagedusreservi vajadusest kui ka n-ö baasvõimsusest, mis võib olla aeglasema reageerimisajaga (näiteks tundidega). Sagedusreserve saab pakkuda eeskätt gaasielektri jaamad, mõningal määral ka salvestus ja tarbimise juhtimine. Baaskoormuse pakkumiseks sobiks aga tehnoloogiliselt ka tuumaelektri jaam. Elektrisüsteemis peaks olema pidevalt tagatud 1200 MW, mis oleks võimeline töötama päevi ja nädalaid järjest, ning sellest 1200 MW omakorda ca 50% peab olema kiirelt käivituv (st käivitusajaga kuni 12,5 minutit).

Ülevaade riiklikest strateegiadokumentidest, milles on käsitletud tuumaelektri jaama vastavust ja seoseid riiklike strateegiadokumentide eesmärkidega, on toodud taotluses. Kliimaministeeriumi hinnangul on taotluses viidatud riiklikud strateegiadokumendid asjakohased. Eraldi juhime tähelepanu, et ka Riigikogu 12. juuni 2024. a. otsus rõhutab, et Energiamaajanduse arengukavas aastani 2035 tuleb käsitleda tuumaenergia kasutuselevõtuga kaasnevaid mõjusid, et tagada energia varustuskindlus kliimanetraalsele energiatootmisele üleminekul.

Suur rahvusvaheline huvi väljendub näiteks asjaolus, et REP-i elluviimisega võib eeldatavalt kaasneda oluline keskkonnamõju, mis võib olla piiriülene (hõlmates kogu tuumaelektri jaama elutsükli). Seega tuleb tuumaelektri jaama kavandamisel kaasata eeldatavalt mõjutatud riigid ning arvestada nii piiriülese keskkonnamõju hindamise konventsiooni (Espoo konventsiooni) kui selle keskkonnamõju strateegilise hindamise protokollis toodud nõuetega eeldatavalt mõjutatud riikide menetlustesse kaasamise kohta.

Riigi eriplaneeringu planeeringuala

MKM palus Kliimaministeeriumi arvamust, kas taotluses esitatud planeeringuala on asjakohane kavandatava tuumaelektri jaama ehitamiseks ja käitamiseks vajaliku taristu planeerimiseks.

Tuumaenergia töörühma tellimisel valmis 2023. a alguses tuumaelektri jaama potentsiaalsete asukohtade ruumianalüüs, mille kohaselt on tuumaelektri jaama rajamiseks 15 potentsiaalset piirkonda, muude hulgas Toila (k.a Lüganuse ja Viru-Nigula vallas) ning Kunda (osaliselt Viru-Nigula vallas). Taotluses esitatud planeeringuala ettepanek on kooskõlas riigi poolt tellitud esialgse ruumianalüüsiga.

Siiski juhib Kliimaministeerium tähelepanu järgnevale Keskkonnaameti kirjas toodud asjaolule: „REP-i planeeringuala ja tuumaelektri jaama asukohtade valikul tuleb arvestada, et REP-i algatamise taotluse joonisel 13 (alaptk-s 5.3) kujutatud alale jääb rangelt kaitstava liigi püsielupaik. Tegemist on looduskaitseaduse (LKS) § 50 lg 2 alusel moodustatud püsielupaigaga, mida kaitstakse sihtkaitsevööndi kaitsekorraga. Alal on keelatud majandustegevus ja uute ehitiste püstistamine (LKS § 30 lg 2 p 1 ja p 3) ning püsielupaigas on piiratud inimeste viibimine. Hetkel teadaoleva informatsiooni alusel võib taotluses kirjeldatud ulatusega arendustegevus põhjustada olulist ebasoodsat mõju liigile ja püsielupaigale, mistõttu Viru-Nigula arendusala arendamine võib osutuda küsitavaks.”.

Täiendavalt toome välja, et Vabariigi Valitsus algatas 23.03.2022 korraldusega nr 97 Riigitee 1 Haljala-Kukruse vahelise teelõigu 2+2 ristlõikega maantee riigi eriplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH). Planeeringu koostamise eesmärk on luua TEN-T üldvõrgustiku nõuetele vastavad teeliikluse ja -transpordi tingimused. Kavandatava

tuumaelektrijaama REP-i ning Haljala-Kukruse vahelise teelõigu REP-i planeeringualad kattuvad Lüganuse vallas. Palume tuumaelektrijaama REP-i koostamisel arvestada juba algatatud REP-iga.

Lisaks, Lüganuse vallas kattub kavandatava tuumaelektrijaama rajamiseks sobiv ala Aseri fosforiidimaardla ja Moldova kruusamaardlaga (sealhulgas Moldova kruusakarjääriga). Seega tuleb edasises menetluses arvestada eelpool toodud maardlate ja planeeringuala kattumisega ning lisaks Kliimaministeeriumile kaasata planeerimismenetlusse ka Eesti Geoloogiateenistus. Palume tuumaelektrijaama territooriumi ja sellega seotud taristu planeerimisel võimalusel vältida kattumist maardlatega (maapõuaseadus § 15).

Riigi eriplaneeringu algatamata jätmise alused

MKM palus Kliimaministeeriumi arvamust, kas esineb asjaolusid, millele tuginedes on ilmne, et taotluse alusel algatatava planeeringu elluviimine ei ole tulevikus võimalik.

Kliimaministeeriumi pädevusvaldkonnast lähtuvalt ei esine asjaolusid, millele tuginedes on ilmne, et algatatava planeeringu elluviimine tulevikus ei ole võimalik. Teadaolevalt ei ole REP-i algatamata jätmiseks ka muud ülekaalukal avalikul huvil põhinevat põhjust.

Riigi eriplaneeringu koostamiseks vajalikud uuringud ja keskkonnavalad

Juhul, kui Vabariigi Valitsus otsustab REP-i koostamise ja KSH algatada, on tarvis läbi viia asjakohased uuringud. MKM palus Kliimaministeeriumil nimetada planeeringu koostamiseks ja KSH läbiviimiseks vajalikud uuringud koos uuringute tegemiseks vajalike keskkonnavaladega. Samuti küsiti ettepanekuid keskkonnaseireks, mis võiks olla vajalik enne planeerimistegevuse algatamist.

Kliimaministeeriumi hinnangul on taotluses toodud REP-i koostamiseks vajalikud uuringud (nii juba teostatud kui kavandatavad) asjakohased ning rahvusvaheliste standarditega kooskõlas. Siiski märgime, et planeerimismenetluse käigus ning tuumaspetsiifilise õigusliku ja regulatiivse raamistiku täienemisel tuleb arvestada võimalike lisauuringute vajadusega.

Juhime tähelepanu, et teatud lisas 16 toodud uuringute puhul (nt „Veeressursside kasutamise uuring“; „Madal- ja keskaktiivsete jäätmete hoidla rajamise KMH. Kõrgetasemelised jäätmed?“) on edasise menetluse käigus vaja täpsustada uuringute sisu ja eesmärki. Teeme ettepaneku uuringute kava täiendada „Jaama mõju keskkonnale“ osas lisades kavatsuse uurida mõju põhjaveele (sealhulgas ka jäätmeheidlate rajamise ja kasutamise mõju põhjaveele). Uuringu sisu kirjeldus võiks olla näiteks järgnev: „Teha hüdrogeoloogilised uuringud, kuidas tuumaelektrijaama ehitamise, kasutamisega ja jäätmete ladestusega seotud tegevused mõjutavad piirkonnas levivate põhjaveekogumite seisundeid, kehtestatud põhjaveevaru ja looduslikke ressursse. Hüdrogeoloogilise mudelite abil modelleerida võimalik radionukliidide levimine põhjavees madal-, keskmise ja kõrgradioaktiivsete jäätmete ladustamispaikade korral, sealhulgas sügavgeoloogilise lõppladestuspaiga korral. Hinnata mõju põhjaveele kogu tuumaelektrijaama ja jäätmeheidlate kasutusaja jooksul ning kas jäätmete hoidlaid on võimalik Eestisse rajada nii, et need lahendused ei ohustaks põhjavett kogu ladustamise ajal.“.

Taotluse punktis 4.5.2. „Veeliitumised“ on selgitatud, et potentsiaalne liitumisvõimalus (vesi, kanal, sadevesi) Viru-Nigulas on ettevõttega OÜ Kunda Vesi ja Lüganuse vallas ettevõttega Järve Biopuhastus OÜ. Seetõttu palume mõjude hindamisel anda hinnang, kui palju vett ja mis otstarbel kasutamiseks on vaja ning kas jätkub OÜ Kunda Vesi ja Järve Biopuhastus OÜ põhjaveevarust. Samuti palume anda hinnang, millistes tuumaelektrijaama protsessides ja millises koguses on kasutatav asulareoveepuhastis puhastatud reovesi ning millistele täiendavatele nõuetele peaks see vastama.

Põhjaveeseirega tuleb alustada vähemalt üks aasta enne ehitamist. Seire eesmärk on põhjavee keemilise koostise taustataseme ja põhjaveetaseme seiramine veekihtides, mida tuumaelektrijaama (sealhulgas jäätmete ladustuskohtade) ehitamine mõjutab. Hüdrogeoloogiliste uuringute (sealhulgas põhjaveeseire) tegijal peab olema majandustegevuse registris hüdrogeoloogiliste tööde tegevusluba. Puuraukude ja –kaevude projekteerimise ning ehitamise ettevõtetel peab olema vastav hüdrogeoloogiliste tööde tegevusluba nende tööde tegemiseks.

Juhul, kui jahutusvesi võetakse rannikuveest, tuleb jahutusvee mõju hindamiseks veeökosüsteemile mõjutatavas veekogus teha kindlaks veekogumi füüsikalised, keemilised, bioloogilised ja hüdromorfoloogilised näitajad, nende sesoonne muutlikkus ning hüdrodünaamilised parameetrid (lainetus, hoovus). Saadavate andmete alusel saab mudeldada jahutusvee mõju veeökosüsteemile ja mõjutatud veekogumi seisundile.

Tuleb arvestada, et Kunda linnas on mere veetaseme tõusu poolt põhjustatud üleujutusohu. Kliimaministeeriumil on olemas teatud detailsusega informatsioon. Juhul, kui planeeritavate ehitiste ja rajatiste asukohad jäävad üleujutusohu piirkonda, on mõistlik sellise tähtsuse ja mõjuga objekti puhul üleujutuse võimalikud stsenaariumid läbi analüüsida. Samuti tuleb arvestada võimalike kliimamuutuste stsenaariumitega ja nende mõjudega (nt veetaseme tõus). Üleujutusohu ei takista tuumaelektrijaama rajamist, aga see võib ehitamiseks seada täiendavaid tingimusi.

Lüganuse vallas asub planeeringuala piirkonnas, kus meres paikneb mitmeid uppunud sõjalaevu nagu M-37, T-30 ja T-22. Need vrakid sisaldavad märkimisväärses koguses raskekütust, potentsiaalselt kokku enam kui 300 tonni. Võimalikud kütuselekked vrakkidest võivad kujutada ohtu nii merekeskkonnale kui tuumaelektrijaama jahutussüsteemidele. Seetõttu tuleks meres teha täiendav uuring planeeritava veehaarde asukohas, et tuvastada vrakkide või lõhkemata laskemoona esinemist. Tuleb arvestada, et reostuse tekkimisel ei ole võimalik seda kõrvaldada ilma riigi sekkumiseta. Kavandatav tegevus ei tohi halvendada merekeskkonna seisundit ega takistada meresõiduohutust.

REP-i algatamise korral tuleb välja selgitada tuumaelektrijaama ehitamise ning selle töö tagamiseks ja teenindamiseks vajaliku transporditaristu majandamise ja transpordi korraldusega kaasnevad tingimused, sealhulgas kaasnevad erinõuded (kui need lisanduvad võrreldes tavapärase transpordi ühenduste tagamise olukorraga). Samuti tuleb planeerimismenetluse käigus analüüsida, kas ja milline mõju esineb lennundusvaldkonnale (st mõjud lennuliiklusele ja maismaataristule) ning õhuruumi teistele kasutajatele, sealhulgas kas ja millistel tingimustel on vaja õhuruumi kasutamist (nt ohutuskalutlustel ja turvalisuse eesmärgil) piirata.

Kõnealuse küsimuse kontekstis juhime eraldi tähelepanu Keskkonnaameti kirjas välja toodud põhjalikele selgitustele (kiirgus; looduskaitse väärtused; jahutusvesi, mõju veekeskkonnale ja elustikule; kliima).

Riigi eriplaneeringu algatamise tingimused

Juhul, kui taotluse kohase REP-i koostamise ja KSH saab algatada ainult teatud tingimustel, palus MKM Kliimaministeeriumil seatavaid tingimusi põhjendada. Samuti paluti pädevusvaldkonnast lähtuvalt markeerida kõik riskid, mida planeeringu ja KSH algatamine võib kaasa tuua.

Kliimaministeerium on seisukohal, et tuumaelektrijaama REP-i saab algatada ja REP-i I etapi (asukoha eelvaliku) läbi viia praeguses õigusruumis, st REP-i koostamise algatamine ei eelda tuumaenergia- ja ohutuse seaduse (TEOS) olemasolu. REP-i algatamine on kooskõlas ka Rahvusvahelise Aatomiennergiaagentuuri (IAEA) ohutusstandarditega: standardid IAEA SSG-35 (Site Survey and Site Selection for Nuclear Installations) ja IAEA SSR-1 (Site Evaluation for Nuclear Installations) annavad juhised tuumaelektrijaama ala valikuks ning asukoha hindamiseks.

IAEA juhendite kohaselt tuleb tuumaelektrijaama ja sellega seotud rajatiste sobivaima asukohavaliku protsess läbi viia esmalt strateegilisel tasemel (st kohaldub planeerimisseaduse REP-i I etapp). Seejärel tuleb tuumaelektrijaama ja sellega seotud rajatiste kavandamiseks koostada detailne lahendus (st kohaldub planeerimisseaduse REP-i II etapp), millega pannakse paika täpne ehitusõigus, toimimiseks vajalike tehnorajatiste asukoht ja hinnatakse kaasnevat mõju detailses täpsusastmes. Selleks, et läbi viia REP II etapp, peab olema vastu võetud TEOS ning asutatud valdkonna eest vastutav sõltumatu regulaator. Regulaatoril on õigus nõuda lisauuringuid/analüüse, kehtestada alale eritingimusi või põhjendatud juhul protsess peatada (nt ilmnunud ohutusprobleemide või keskkonnamõju tõttu).

Täiendavalt juhime tähelepanu, et arvestades REP-iga kavandatava tuumaelektrijaamaga seotud teemade tundlikkust ja sellega kaasnevaid võimalikke julgeolekuohte, palume protsessi kõikides edasistes etappides aegsasti kaasata ka Siseministeerium ning Kaitseministeerium. Selliselt tagatakse julgeolekuasutuste õigeaegne reageerimine.

Taotluses sisalduva teabe piisavus

Juhul, kui Kliimaministeeriumi hinnangul ei ole taotlus piisav selle nõute- ja asjakohasuse hindamiseks, palus MKM anda teada asjaoludest, millega tuleb taotlust täiendada.

Kliimaministeeriumi hinnangul on taotluse sisu piisav selle nõute- ja asjakohasuse hindamiseks.

Kliimaministeeriumi kontaktisikud

MKM palus Kliimaministeeriumil taotluse menetlemisega seotud koostöö korraldamiseks nimetada Kliimaministeeriumi kontaktisiku.

Kliimaministeerium nimetab järgmised kontaktisikud: Marilyn Jaska (kiirguse ja tuumaohutuse valdkonna juht, keskkonnakorralduse ja kiirguse osakond, 626 2982, marily.jaska@kliimaministeerium.ee) ning Rainer Persidski (keskkonnamõju hindamise valdkonna juht, keskkonnakorralduse ja kiirguse osakond, 626 2973, rainer.persidski@kliimaministeerium.ee).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Yoko Alender
kliimaminister

(allkirjastatud digitaalselt)
Jürgen Ligi
rahandusminister taristuministri ülesannetes

Lisad: Elering AS-i, Keskkonnaagentuuri, Keskkonnaameti ja Transpordiameti arvamused

Teadmiseks: Eesti Geoloogiateenistus, Keskkonnaagentuur, Keskkonnaamet, Transpordiamet, Elering AS

Agne Aruväli, 626 2968, agne.aruvali@kliimaministeerium.ee
Annika Mikomägi, 626 2899, annika.mikomagi@kliimaministeerium.ee
Ayrton Hüüs, 5858 9646, ayrton.huus@kliimaministeerium.ee
Harry Kuivkaev, 626 2964, harry.kuivkaev@kliimaministeerium.ee
Julia Bergštein, 511 9431, julia.bergstein@kliimaministeerium.ee
Kersti Türk, 626 2809, kersti.turk@kliimaministeerium.ee
Liina Ordlik, 625 1143, liina.ordlik@kliimaministeerium.ee
Margit Tennokene, 626 2889, margit.tennokene@kliimaministeerium.ee
Marily Jaska, 626 2982, marily.jaska@kliimaministeerium.ee
Olav Ojala, 626 2919, olav.ojala@kliimaministeerium.ee
Rainer Persidski, 626 2973, rainer.persidski@kliimaministeerium.ee
Raul Kurrista, 626 2999, raul.kurrista@kliimaministeerium.ee
Reet Laos, 625 6344, reet.laos@kliimaministeerium.ee
Regina Hermandi, 625 6479, regina.hermandi@kliimaministeerium.ee
Taivo Linnamägi, 639 7607, taivo.linnamagi@kliimaministeerium.ee